

REFLEXE ALE EVOLUȚIEI VELARELOR [c], [g] URMATE DE [ă], [î] LA PALATALE ÎN GRAIURILE DACOROMÂNE SUDICE

MARIA MARIN

Bogăția și varietatea informațiilor aduse de elaborarea și publicarea noii serii de atlase, atlasele lingvistice regionale, și a unei noi generații de texte dialectale, apărute după 1965, ne obligă să revenim asupra multor afirmații și considerații anterioare cu referire la particularitățile unităților dialectale ale dacoromânei.

Chestiunea care ne interesează, și anume evoluția velarelor [c], [g] urmate de [ă], [î] la palatalele [k], [g] are în vedere, de această dată, aria sudică a Dacoromaniei¹. Pentru cercetarea de față am folosit materialul și sugestiile oferite de *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice* (DGS), vol. I–III.

Fenomenul palatalizării, discutat, de obicei, în legătură cu labialele, dentalele, fricativele labiodentale etc., este întâlnit și la oclusele velare [c], [g], după care, în anumite condiții, vocalele centrale [ă], [î] trec în seria vocalelor anterioare [e], [i] și, drept consecință, consoanele devin mediopalatale (cf. Avram 1999: 25).

Menționăm că termenul palatalizare în acest context fonetic a fost folosit de către Romulus Todoran cu referire la varianta *călkî*~ din subdialectul crișean (Todoran 1956: 46) și de către Magdalena Vulpe în legătură cu varianta *skinté*~ din subdialectul maramureșean (Vulpe 1984: 329).

Particularitatea, discutată în detalii, mai ales, de Sextil Pușcariu (1924–1926), dar și de Dorin Urișescu (1987; 2007)², este considerată una dintre inovațiile³ fonetice „care unesc graiurile din Banat, Crișana, Maramureș, o parte din Transilvania și o parte din Oltenia” (Urișescu 2007: 142).

¹ Un subiect asemănător am abordat cu referire la graiurile românești din Ungaria (Marin 2005).

² Cei doi autori subliniază că, pentru a se produce această modificare, vocalele [ă], [î] trebuie să se afle în poziție neaccentuată (Pușcariu 1924–1926: 715), să se găsească în poziție protonică (*ibidem*) și să aibă în silaba următoare o vocală anterioară (*ibidem*; Urișescu 1987: 156; 2007: 143.)

³ Având în vedere atestările din istroromână (Pușcariu 1924–1926: 715) și din unele documente sârbești (*ibidem*: 716), Sextil Pușcariu susține vechimea deosebită a acestei transformări fonetice. Admițând vechimea fenomenului, dar respingând argumentele aduse, în acest sens, de Sextil Pușcariu, cercetările ulterioare consideră că evoluția vocalelor [ă], [î] la [e], [i], după velarele [c], [g], „este posterioară nu numai evoluției grupurilor consonantice *cʃ*, *gʃ* la *k*, *g*, ci și, probabil, evoluției palatalelor *k*, *g* la *tʃ*, *dʃ* (*č*, *ǰ* etc.) în graiurile ardelenesti” (Urișescu 1987: 158–159). Părerea este împărtășită și de către Andrei Avram, care subliniază că modificarea de care ne ocupăm „este, de fapt, mai târzie decât apariția consoanelor [tʃ], [dʃ] pe oricare dintre cele trei căi cunoscute” (Avram 1999: 34).

Evoluția vocalelor mediale precedate de consoanele velare [c], [g] la [e], [i] este, indubitabil, legată de prezența în silaba următoare a vocalelor anterioare (Pușcariu 1924–1926: 715); influența vocalelor din seria anterioară asupra celor mediale din silaba precedentă este un fenomen bine reprezentat în limba română, cu frecvență mai mare ori mai redusă și cu răspândire mai largă sau mai restrânsă, de la caz la caz. Astfel, de exemplu, aici se pot cita, alături de mai vechile *inimă*, *grindină* (Pușcariu 1931–1933: 25; 1974: 377), și forme mai noi, specifice graiurilor muntenești și preluate de limba standard: *rădica* > *ridica*, *blăstema* > *blestema*, *păreche* > *pereche*, *părete* > *perete*. La fel se poate explica asimilarea lui [î] la [i] următor în forme ca *gutii* < *gutâi*, *călkî* < *călcâi*, fenomen specific, precum este considerat și cel de care ne ocupăm, graiurilor de nord-vest (Pușcariu, LR, II: 322; Todoran 1956: 46; Urișescu 2007: 142, 145). Atribuirea acestei transformări mai ales sau aproape numai zonei nord-vestice este împotriva părerii lui Sextil Pușcariu, care o considera o „prefacere regulată” (Pușcariu 1924–1926: 715), cu caracter general.

Prezentăm, în continuare, câteva forme întâlnite (și) în graiurile dacoromâne sudice, menite, după părerea noastră, să illustreze particularitatea în discuție.

Skintéie, care este, fără îndoială, forma cu aria cea mai întinsă dintre cuvintele atestând fenomenul examinat, cuprinde, conform datelor mai vechi, dar și celor din atlasele lingvistice mai noi, cum sunt cele regionale, graiuri din Banat, Crișana, inclusiv graiurile românești din Ungaria, întreg Maramureșul, nord-estul Transilvaniei, o mare parte din Oltenia (Marin, Mărgărit 2005: LXIII, 244; Urișescu 2007: 142), dar și câteva puncte din vestul Munteniei (județele Olt și Teleorman; DGS, s.v.).

Pe lângă aceasta, în aria sudică a dacoromânei au fost atestate o serie de alte variante conținând particularitatea de care ne ocupăm. Înainte de toate, le avem în vedere pe cele notate în DA pentru alte zone dialectale.

Chimineț < *cămineț* „piatră tăiată în patru dungi pusă de-a lungul peretelui, cât ține vatra, ca să nu se aprindă peretele de lemn”, atestat pe Târnave, este preluat de Sextil Pușcariu din *Glosarul* lui Alexiu Viciu (v. DA, s.v. *cămin*)⁴. *Chimineț* apare (ca substantiv masculin, cu pluralul *chimineți*) cu un sens apropiat, „strat din bucăți de cărămidă înălțat în cele patru colțuri ale cuptorului de ars vasele de ceramică sau varul, pentru protejarea parilor din construcția respectivă” și în două localități din Muntenia, situate în sudul județelor Dâmbovița și Prahova (pct. 812, Tăriceni, și, respectiv, 701, Gheboiaia, com. Finta, din rețeaua ALRR–Munt. și Dobr.).

Chelcea, la prima vedere, pare o formă care ar reprezenta rezultatul evoluției lui [k] + [ă] la [ke]: *călicea* > *chelcea*, interpretare pe care i-am dat-o, într-o intervenție anterioară (Marin 2005: 346), influențată, pe de o parte, de sugestia din

⁴ O formă *cămeneț*, pl. *cămenețe* „cuptor în casele țărănești”, întâlnită, de asemenea, în zona Târnavelor și considerată învechită, este tratată drept element înrudit cu termenul *cameniță* „sobă”, a cărui origine, după DA, s.v., este magh. *kemence* (Frățilă 2006: 192–193).

DA, s.v., și, pe de altă parte, de existența termenului, cu acest sens, în graiurile românești din Ungaria. Având un oarecare dubiu, am revenit asupra cuvântului și, la o cercetare mai atentă, constatăm următoarele. În DA, cuvântul este glosat, cu semnul întrebării, „o plantă”, iar etimologia, pusă și ea sub semnul îndoielii, ar putea fi, după același dicționar, „o rostire dialectală, în loc de *pielicea* sau un derivat de la *calce*, cu sufixul diminutival *-ea*. Cf. *chelculiță*”. Forma *chelcea* este preluată dintr-un text folcloric provenit din satul Ciurești, fostul județ Tutova, actualmente Galați, publicat în revista „Ion Creangă”, III, 1910, p. 151. Textul din sursa citată (cu referire la lup), are următoarea formă:

*Și câinii m-au asmuțat,
Eu de ciudă le-am mâncat [pe oi],
Prin vâlcele
Tot chelcele,
.....
Prin pârlouage,
Numai floace.*

indicând, indubitabil, că este vorba de *kelcele* < *pielicele*, cu [p] palatalizat în stadiul [k].

În schimb, se înscrie în seria cuvintelor care atestă trecerea lui [că] la [ke] așa-zisul sinonim al lui *chelcea*, **chelculiță**, diminutiv de la *calce*, denumind o plantă întâlnită în zonele aride, nisipoase. Termenul a fost preluat, în DA, din *Chestionarul* lingvistic al lui B. P. Hasdeu, unde a fost înregistrat, ca nume de plantă, din Niculițel, județul Tulcea și, deocamdată, pare al doilea exemplu, alături de *dezghezhina* (v. *infra*), pentru acest fenomen atestat din Dobrogea.

Notăm, apoi, formele cu atestări izolate, din diverse localități aflate în aria sudică, întâlnite sau nu în alte zone ale Dacoromaniei.

Chemășe < *cămașă* apare într-un sat din județul Buzău (DGS, s.v. *cămașă*).

Chepcel < *căpcel* „vas mic, din lemn scobit, care se pune, prins în băieri, în gura găleții de muls oile”, este întâlnit în Gorj, iar sub varianta *chipcel*, în Mehedinți; în Dolj, cuvântul *chepcel* apare cu semnificația „roata cea mică de la plită” (DGS, s.v. *căpcel*)⁵.

Chelfed, -ă „decolorat, deschis la culoare”; fad” este notat în câteva localități din sud-estul județului Dolj (Preda, *Dolj*: 34). Cuvântul provine din *calfăd* < *galfăd* „palid, galben la față; buget la față” (DA, s.v. *galfăd*), cu varianta *calfed* (DA, s.v.; Frățilă 2000: 29), forme întâlnite, cu acest sens, prin Banat și Țara Hațegului. Varianta din Dolj atestă, încă o dată, cunoașterea fenomenului [că], [gă] > [ke], [gé] pe o arie extinsă din județele Olteniei și, deci, considerăm că ea nu trebuie pusă pe seama „unor ardeleni așezați în această zonă a țării” (Frățilă 2000: 30).

⁵ Soluțiile etimologice avansate pentru *căpcel*, *chepcel*/*chipcel* sunt detaliate în Teaha 1986: 253–258; Avram 2001: 75–79; cf. Marin 2009: XXVII.

Necheiri, *nicheiri*, *nicheiări*, *nichiiri* sunt variante ale adverbului *nicăieri*, care, alături de cea din Țara Hațegului, *nichiuri* (Densusianu, *Hațeg*: 26–27), atestă, de asemenea, fenomenul în discuție. Ele sunt întâlnite în județele Timiș, Satu Mare și Ilfov (ALR I/I, h. 320, 1368, pct. 40, 341, 940). În zilele noastre, a fost atestată și o variantă *nicheri*, notată în graiurile crișene din Ungaria (Marin, Mărgărit 2005: LXIII, 218), dar și în localitatea Putineiu, județul Giurgiu, din Muntenia (DGS, s.v. *nicări*)⁶.

Dezgherghina, variantă a verbului *dezgărdina* (derivat de la *gărdină* și având sensuri diverse, toate conținând ideea de desprindere, de desfacere în bucăți), este notată în două localități din județele Giurgiu și Constanța (DGS, s.v. *dezgărdina*). Forma a rezultat trecând, probabil, printr-o variantă intermediară: *dăzgărdina* > *dăzgherdina* > *dăzgherghina* (prin asimilare progresivă).

Ghioace, alături de alte variante ale substantivului *găoace* (cu sensuri multiple), precum *gheoace*, *ghioacă*, și de adjectivul *ghiocit* (< *găocit*) considerăm că reprezintă, de asemenea, reflexe ale fenomenului de care ne ocupăm⁷. Ele sunt atestate, punctual, prin Oltenia și într-o mare parte din Muntenia (DGS, s.v. *găoace*).

Găgălice, substantiv feminin notat în DA, s.v., pentru „ființă mică și gingașă” (sens întâlnit în scrierile lui Ion Creangă) și, prin extensie, „orice lucru mic și neînsemnat” (atestat în LB) și, specializat, „pepene mic” (sens preluat din Tudor Pamfile; *apud* DA), apare în DGS, s.v., pe de o parte, alături de varianta *găgălicie*, cu sensul din Pamfile, întâlnit în județele Teleorman și Dâmbovița, și, pe de altă parte, alături de variantele masculine *găgălic* și *găgălici* (neatestat în DA), cu sensul „știulete rămas nedevoltat, pipernicit”, notate în câte o localitate din județele Argeș și Buzău.

Pentru cel de al doilea sens, în Oltenia se întâlnesc variantele feminine **ghighilice** (Stolajani, comuna Bălcești, județul Gorj), *ghighilică* (Cerneți, comuna Șimian, județul Mehedinți) și cea masculină *ghighilici* (Crăguești, comuna Șișești și Șovarna, din județul Mehedinți), despre care credem că reprezintă rezultatul evoluției *găgălice* > **găghilice* > *ghighilice*; variantele *ghighilică*, *ghighilici* pot proveni fie din formele **găgălică* și *găgălici*, fie din cele în care fenomenul [g] + [i] > [ǵ] + [i] deja avusese loc.

Gămbiță, substantiv feminin cu pluralul *gămbiți* „musculiță bețivă”, neatestat în DA, este întâlnit într-o localitate din nordul Munteniei (Boișoara, județul Vâlcea), unde este înregistrată și o formă, nesigură, *drămbiță* (Hulubești, județul Dâmbovița). Termenul apare și într-o variantă **ghimbiță**, notată, de asemenea, în județul Vâlcea (Boișoara și Dângești, comuna Berislăvești). Încadrarea acestei

⁶ Mulțimea formelor și larga lor răspândire pot constitui, credem, o dovadă a vechimii acestei particularități atestate, într-un text din secolul al XVII-lea, în forma *nicheiar*, de a cărei existență se îndoia Ov. Densusianu (HLR, II: 76, 269).

⁷ Evoluția *găoace* > *ghioace* > *ghioacă* este susținută în DA, s.v. *găoace*, după ce ea fusese sugerată/presupusă de Ovid Densusianu (în „Buletinul Societății filologice”, I, 1905: 42) și de Pericle Papahagi (*Notițe*: 223); cf. Loșonți 2001: 65.

variante între formele cu [gâ] > [g] este posibilă fie considerând probabilă o variantă cu accentul pe a doua silabă (cf. *gârbiță* > *gârbîță*, v. DGS, s.v.), fie acceptând producerea fenomenului și în silabe accentuate⁸.

Pentru cuvântul *gânjei*, cu variantele *gânjeu*, *cânjeu*, denumind diverse părți sau piese de la piatra morii de apă, unele dintre respectivele sensuri atestate și în DA, s.v., a fost notată forma **ghinjei**, întâlnită în localitatea Alunu din nord-estul Olteniei (județul Vâlcea).

Gogâie, cuvânt neatestat în DA, este notat, cu semnificația „pocitanie, urâtenie”, într-un text cules din satul Baciuc, comuna Blejești, județul Teleorman, care descrie un obicei, de Anul Nou, practicat pentru aflarea ursitului: în noaptea dintre ani, fetele tinere ieșeau în grădină și numărau parii de la gard, în sens invers, de la nouă până la unu, pe ultimul însemnându-l, pentru ca, a doua zi, să-l recunoască și, în funcție de cum arăta parul respectiv, să știe cum va fi viitorul soț: drept, înalt, necojit (adică bogat) sau strâmb, scund, fără coajă (adică sărac): *Și găseai câte-o gogâie-a dracu' unde nemereai acolo, ori par, ori ulucă, de ziceai că să-ți rupi păru din cap* (DGS, s.v. *gogâie*).

În variantele **goghie**, *ghioghie*, cuvântul se întâlnește în DGS însemnând „știulete nedezvoltat, pipernicit”, semnificație atestată în trei localități situate în apropierea capitalei: fosta comună Militari, actualmente cartier din nord-vestul orașului București (punctul cartografic 822 din ALRR. Munt. și Dobr.), Sterianu de Sus, comuna Butimanu aflată, de asemenea, în nord-nord vestul Bucureștilor (pct. 816) și fosta comună Mihăilești, actualmente oraș, situat pe șoseaua București-Alexandria (pct. 824).

Încadrarea celor două lexeme sub același cuvânt-titlu ni se pare plauzibilă atât din punct de vedere semantic, cât și formal, având în vedere etimonul pe care îl propunem. Așadar, credem că *gogâie* trebuie pus în legătură cu *gogă* „ființă închipuită cu care se sperie copiii”, cuvânt întâlnit în DA, s.v., unde a fost preluat din dicționare, în speță, din TDRG.

În varianta *gog* „un fel de paparudă” apare în culegerea de poezii din Bihor a lui G. Alexici (*apud* DA, s.v. *gogă*), iar varianta *goge*, comunicată din Muntenia⁹, pare a avea un sens apropiat de cele două menționate.

Pentru etimologia cuvântului *gogă*, DA trimite la albanezul *gogë*, având același sens de „ființă fantastică”, iar Grigore Brâncuș apelând la comparația cu același *gogë* din albaneză, îl încadrează între elementele lexicale probabil autohtone (Brâncuș 1983: 141), idee susținută anterior și de alți lingviști (Pușcariu, LR, I: 265; Rosetti, ILR: 277).

⁸ Menționăm că în graiurile cu maximă frecvență a acestei particularități, cum sunt cele crișene, modificarea se produce și în silabe accentuate: *călkî*® „călcâi” (Todoran 1956: 46; Marin, Mărgărit 2005: LXIII, 150), *ké̃eri* „caiere” (Marin, Mărgărit 2005: LXIII).

⁹ O variantă (probabilă) *gogéa* a femininului *goge* este atestată în sudul Munteniei (județele Călărași și Ilfov) cu același sens metaforic „știulete pipernicit” (v. DGS, s.v. *gogéa*).

Legătura semantică dintre *gogă* și *gogâie* nu pare lipsită de motivație: ambele înseamnă „ființă (reală sau fantastică) urâtă, pocită; pocitanie”. Atribuirea unui astfel de nume știulețului pipernicit, neîmplinit este, de asemenea, motivată, întrucât e vorba de un sens cu evidente conotații negative (cf. numărul mare de sinonime din DGS reprezentate de termeni metaforici care denumesc defecte, cusururi).

În privința formei, *gogă* + sufixul *-ie* a trecut, în mod normal, la *gogâie* (cf. *toporâie* < *topor* + *-ie*), iar, prin transformarea în palatală a lui [g] + [î], la *goghie* și, mai departe, prin asimilare regresivă, la *ghioghie*.

În seria formelor prezentând „trecerea” velarelor [k], [g] în categoria palatalelor (în condiții relativ asemănătoare) au mai fost sau este tentant și/sau posibil să fie încadrate și alte cuvinte.

Gălbează „boală de ficat a ovinelor provocată de viermele cu același nume”, cu variantele *gălbeajă*, *călbează*, *călbeajă*, este întâlnit și sub formele **ghebează**, *ghelbeajă*, *chelbează*, notate, în DGS, de prin județele Olteniei. *Chelbează* a fost invocat, în contextul care ne interesează, de către Dorin Urișescu (2007: 141), cu atestare doar pentru Dolj. Pentru etimologie, autorul preia sugestia din DA (s.v. *gălbează* < alb. *këlbazë*, *gëlbazë*), iar, pentru varianta *chelbează* acceptă o posibilă influență din partea cuvântului *chelbe* „boală a pielii capului, care provoacă calviția”, și el împrumutat, se pare, dintr-un albanez *kefp* „puroi” (Al. Phillipide, *Viața rom.*, IV: 39; Meyer-Lübke, *Rew.*, nr. 1350, *apud* DA, s.v. *chelbe*; cf. Brâncuș 1983: 54–56).

Într-o situație deosebită, comportând o discuție mai amplă, se află **căpeneag**, cuvânt învechit, denumind diverse obiecte de îmbrăcăminte, atestat sub această formă în aria nordică a dacoromânei (Transilvania, Crișana, Banat) (v. DA, s.v.), unde reprezintă un împrumut din magh. *köpenyeg*.

În estul și în sudul teritoriului dacoromân (Moldova, Muntenia), pe lângă forma din limba comună, *căpeneag*, apar variantele *chepeneag*, *chipeneag*, *chipeneg* atestate atât în zona Cloșani din județul Mehedinți (v. DA, s.v. *căpeneag*), cât și în sud-vestul Munteniei (pct. 775, comuna Mihăiești, situată în stânga Oltului) (v. DGS, s.v. *căpeneag*), variante mai apropiate de etimon, care însă, de această dată, este tc. *kepenek*. Atât pentru forma *căpeneag*, având drept etimon magh. *köpenyeg*, întâlnită în limba veche, dar și în surse dialectale de la începutul secolului al XX-lea provenind din aria nord-nord-vestică, cât și pentru aceeași formă, având, însă, originea în tc. *kepenec*, cunoscută până în zilele noastre în Moldova, în Oltenia și Muntenia, sunt rezultatul unui proces fonetic invers (față de cel discutat în paginile anterioare), de transformare a lui [ke] în [că] datorită acțiunii fenomenului de hiperurbanism (cf. Pușcariu 1924–1926: 716). Atât una, cât și cealaltă pledează pentru caracterul viabil, în diverse zone ale teritoriului dacoromân, al particularității avute în vedere.

În încheiere, subliniem, încă o dată, că studierea amănunțită a graiurilor dacoromâne sudice relevă noi și noi trăsături lingvistice, evidențiind, totodată, extinderea ariilor unor fenomene considerate specifice graiurilor de tip nord-vestic.

Între acestea din urmă, trebuie inclusă și particularitatea fonetică referitoare la evoluția grupurilor [că], [gă], [cî], [gî] la [ke], [gé], [ki], [gî].

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE*

- Avram 1999 = Andrei Avram, *Probleme de cronologie în legătură cu apariția și cu evoluția oclusivelor preaplatate în graiurile dacoromâne*, în FD, XVIII, p. 25–38.
- Avram 2001 = Andrei Avram, *Noi contribuții etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Brâncuș 1983 = Grigore Brâncuș, *Vocabularul autohton al limbii române*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Densusianu, *Hațeg* = Ovid Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, București, Socec, 1915.
- Densusianu, HLR, II = Ovid Densusianu, *Histoire de la langue Roumaine*, Tome II. *Le seizième siècle*, Paris, Librairie Ernest Letoux, 1938.
- Frățilă 2000 = Vasile Frățilă, *Etimologii. Istoria unor cuvinte*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Frățilă 2006 = Vasile Frățilă, *Graiul de pe Târnave. Texte și glosar*, Blaj, Editura Astra.
- LB = *Lesicon ramanesc – latinesc – unguresc – nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat*, seu: *Lexicon valachico-latin-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*, Budae, 1825.
- Loșonți 2001 = Dumitru Loșonți, *Soluții și sugestii etimologice*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Marin 2005 = Maria Marin, *Evoluția velarelor [c], [g] urmate de [ă], [î] în graiurile românești din Ungaria*, în *Studia in honorem magistri Vasile Frățilă*, Timișoara, Editura Universității de Vest, p. 345–356.
- Marin 2009 = Maria Marin, *Introducere*, în DGS, I, p. VII–XXVIII.
- Marin, Mărgărit 2005 = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Graiuri românești din Ungaria. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*, București, Editura Academiei Române.
- Papahagi, *Notițe* = Pericle Papahagi, *Notițe etimologice* în „Analele Academiei Române”, seria II, tomul XXIX, 1906–1907. Memoriile secțiunii literare, București, 1907.
- Preda, *Dolj* = Luca Preda, *Cercetări dialectale în Dolj*, în „Grai și suflet”, VII, 1937, p. 231–248.
- Pușcariu 1924–1926 = Sextil Pușcariu, *Etimologii*, în „Dacoromania”, IV, partea a II-a, p. 671–715.
- Pușcariu 1931–1933 = Sextil Pușcariu, *Considerațiuni asupra sistemului fonetic și fonologic al limbii române*, în „Dacoromania”, VII, p. 1–55.
- Pușcariu, LR, I = Sextil Pușcariu, *Limba română. I. Privire generală*, București, 1940.
- Pușcariu 1974 = Sextil Pușcariu, *Cercetări și studii*. Ediție îngrijită de Ilie Dan. Prefață de G. Istrate, București, Editura Minerva.
- Rosetti, ILR = Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, București, 1986.
- TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, București, 1895–1925.
- Teaha 1986 = Teofil Teaha, *Cauc–termen moștenit în graiurile românești actuale*, în „Arhivele Olteniei”, serie nouă, V, Craiova, p. 253–258, republicat în Teofil Teaha, *Cuvinte latinești moștenite în graiurile românești actuale*, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 104–111.

* Nu au fost incluse în listă lucrările care figurează între *Abrevierile curente* de pe coperta acestei reviste.

- Todoran 1956 = Romulus Todoran, *Cu privire la repartitia graiurilor dacoromâne*, în LR, V, 2, p. 38–50, republicat în Romulus Todoran, *Contribuții la studiul limbii române*, ediție de Ion Mării și Nicolae Mocanu, [Cluj-Napoca], Editura Clusium, 1998, p. 9–24.
- Urișescu 1987 = Dorin Urișescu, *Sincronie și diacronie. Fonetismul unor graiuri din nordul Banatului*, Timișoara.
- Urișescu 2007 = Dorin Urișescu, *Sincronie și diacronie. Fonetismul unor graiuri din nordul Banatului*. Ediția a doua, revăzută și adăugită, [Cluj-Napoca], Editura Clusium.
- Vulpe 1984 = Magdalena Vulpe, *Subdialectul maramureșean*, în TDR, p. 320–354.

**REFLEXES OF THE EVOLUTION OF THE VELAR SOUNDS [c], [g]
FOLLOWED BY [ă], [î] TO PALATAL SOUNDS IN SOUTHERN
DACO-ROMANIAN SUB-DIALECTS**

ABSTRACT

The article refers to a phonetic phenomenon, which, although it is considered specific for the west-north-west sub-dialects, is also attested in the southern area of Daco-Romanian. It refers to the groups [că], [gă] that became [ke], [ge] and [ci], [gi] that became [ki], [gi]. This particularity is encountered in forms such as *cămașe* > *kemașe* ('shirt'), *nicăieri* > *nikeiri* ('nowhere'), *găgălice* > *gi gi lice* „știulete pipernicit, nedezvoltat” ('little, undeveloped cob'), etc.

Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
al Academiei Române